

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ. — Περὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ κοινῶς λεγομένου «Ἐφηβος τῶν Ἀντικυθήρων»· τίνα παριστάνει καὶ τί ἀλληγορεῖ, ὑπὸ Στυλ. Ἐμμ. Λυκούδη καὶ Ἐμμ. Κ. Μανουσάκη*.

Ἐχομεν τὴν τιμὴν ν' ἀνακοινώσωμεν τὰς κάτωθι σκέψεις μας, προαγούσας, ὡς νομίζομεν, εἰς τὴν λύσιν ἀρχαιολογικοῦ προβλήματος, προκύψαντος πρὸς ἡμῖς αἰῶνος, ἀλλὰ μὴ λυθέντος μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς παγκοσμίου ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, οὐδὲ ἄλλως πως ἔκτοτε ἀνακινηθέντος.

Ὡς βεβαίως θὰ ἔχη λησμονηθῆ πλέον, τὴν 5 Ἀπριλ. 1900 μηχανοκείμενον σπογγαλιευτικὸν ἐκ τῆς Σύμης τῶν Δωδεκανήσων, ἐπαναπλέον ἐκ Λιβύης, ἐπόδισε λόγω τρικυμίας εἰς τὸν ὄρμον Ποταμὸς τῆς μεταξὺ Κρήτης καὶ Κυθίων σχεδὸν ἐρημονήσου Ἀντικύθηρα ἢ Cerigotto, ὅπως ὑπὸ τῶν ξένων ἀποκαλεῖται.

Σκαφανδροφόρος δύτες καταδυθεὶς πρὸς τῆς ἐκεῖ ἄκρας Γλυφάδια, εὐρέθη πρὸς σωρῶν ἀρχαιοτήτων ἐν σειρᾷ, ἐκτεινομένη ἐπὶ τοῦ θαλασίου βυθοῦ, ἀπὸ 25 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀκτογραμμῆς ἐπὶ 52 μέτρα εἰσέτι. Ἀμέσως συνεφωνήθη μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ὑπηρεσίας καὶ τῶν συμαίων δυτῶν, ἢ συνέχισις τῶν ἐξερευνησεων πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν εὐρημάτων, ἐπιβοηθοῦντος τοῦ ὀπλιταγωγοῦ «Μυκάλη».

Ἐπρόκειτο περὶ συγκομιδῆς ἀρχαιοτήτων εἰς ποσὸν τὸ ὁποῖον οὐδέποτε προσηνέχθη ὑπὸ ἀνασκαφῆς εἰς τὴν παγκόσμιον ἀρχαιολογίαν. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ὅμως ἐνταῦθα μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν εὐρημάτων, γενομένην ἄλλως ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ ὡραίῳ ἔργῳ τοῦ ἀειμνήστου Νικ. Σβορώνου «Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀντικυθήρων» (Ἀθῆναι 1903). Θὰ σταματήσωμεν μόνον πρὸς δύο ἐκ τῶν εὐρημάτων ἐκείνων: Πρῶτον, εἰς τὸ ἀριστούργημα τοῦ χαλκοῦ ἀγάλματος ἐφήβου, τὸ ὁποῖον ἀνασυρθὲν τὴν 27 Δεκεμβ. 1900 ἐθραυσμένον εἰς τρία μέρη (op. cit, σελ. 18, εἰκ. 2) καὶ συγκολληθὲν εἶτα (αὐτ., πίν. 1) εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὸ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν καὶ Δεύτερον εἰς ἕξ ὁμοίου κράματος χαλκοῦ κινδύραν ἢ λύραν ἐπτάχορδον, ἐπιστολισμένην μὲ κεφαλὴν Μαρσίου (αὐτ., σελ. 38, εἰκ. 27 καὶ 27a, καθὼς καὶ πίν. 9, εἰκ. 5), ἥτις εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ χαλκοῦ τινος ἀγάλματος, ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ εὐρήματος συνδετικοὶ ἠλίσκοι καταδηλοῦν· εὐρέθη δὲ αὕτη βραδύτερον, παρὰ τὴν θέσιν ὅπου εἶχεν ἀνευρεθῆ καὶ τοῦ ἐφήβου τὸ ἄγαλμα.

Εὐθύς ἕξ ἀρχῆς ἦλθον εἰς τὰ χεῖλη παντὸς αἰ ἀπορίας: Τίνα νὰ παρίστανε

* STYL. EMM. LYCOUDIS et EMM. K. MANOUSSAKIS: La statue dite "L'Ephèbe d'Anticythère,, et ce qu'elle représente et allégorise.

τὸ ἄγαλμα; ἦτο δὲ τάχα σχετική πρὸς αὐτό ἢ ἐξ ὁμοίου μετάλλου χωριστὰ εὐ-
ρεθεῖσα λύρα;

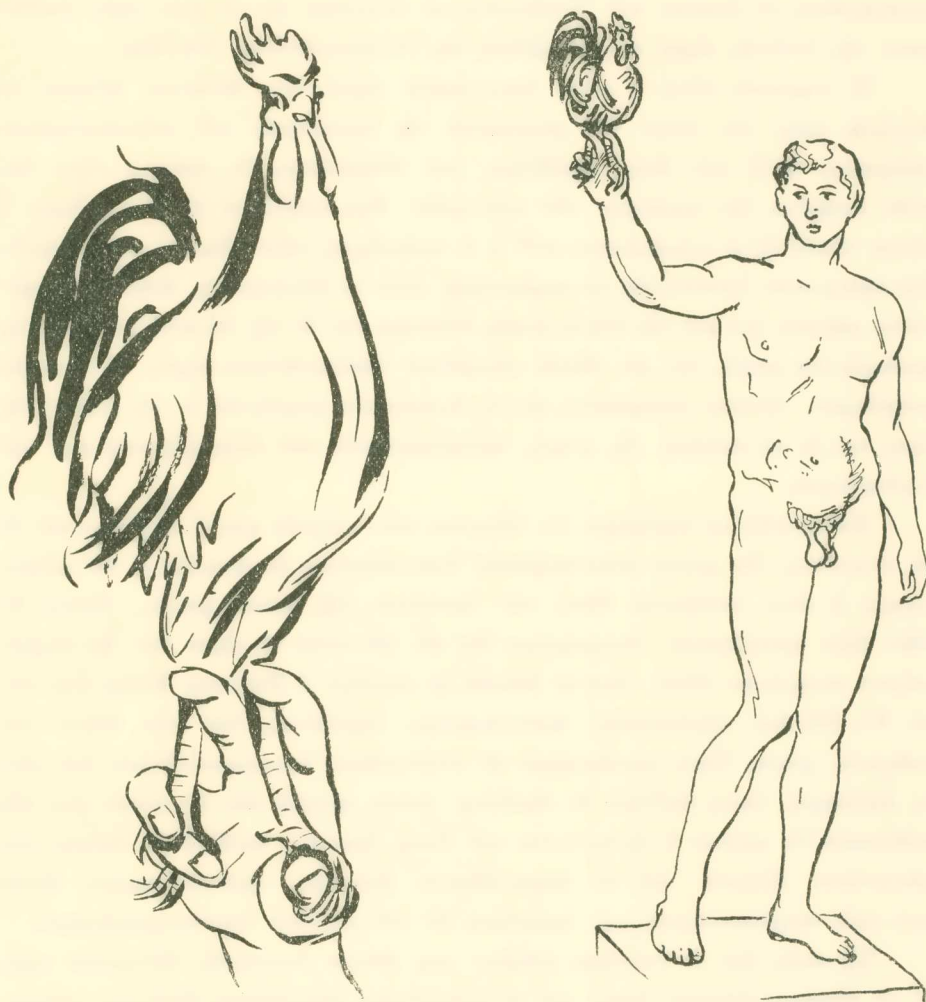
Ὑπὸ τῶν τότε ἐπισημοτάτων ἀρχαιολόγων, ἐλλήνων τε καὶ ξένων, 17 διά-
φοροι ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ παριστανομένου ἐξηνέχθησαν γνώμαι. Οὐδε-
μία ὅμως τῶν γνωμῶν τούτων ἐστηρίζετο ἐπὶ πηγῆς τινος, γραπτῆς ἢ ἄλλης,
ἐπιτροπούσης ἔστω καὶ πιθανοφανῆ ἐπὶ τῆς ταυτότητος ἀπόφανσιν. Πᾶσαι ἦσαν
εἰκοτολογίαι, βασιζόμεναι εἰς τὴν κατὰ φαντασίαν κρίσιν, περὶ τοῦ τί τάχα νὰ
ἐκράτει ἢ ὀριζοντίως — ἐμπρὸς τεταμμένη δεξιὰ χεῖρ, καὶ τί νὰ ἐκράτει ἢ ὀρι-
στερά, ἦτις ἐκρέματο κατακορύφως ἀβίαστα, διότι ἀναμφισβητήτως κάτι θὰ
ἐκράτουν, καὶ ἢ μία χεῖρ καὶ ἢ ἄλλη.

Ὡς πρὸς τὸ κρατούμενον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον θὰ παρεῖχεν ἀμέσως τὴν
κλεῖδα τῆς λύσεως, τρεῖς ἐπέπλευσαν γνώμαι: 1) ὅτι ἡ δεξιὰ χεῖρ ἐκράτει κεφα-
λὴν τῆς Μεδούσης, δι' ἧ καὶ τὸ ἄγαλμα ἀναγκαίως θὰ παρίστα Περγέα (Σβορώνος
op. cit, σελ. 22-29). 2) ὅτι ἐκράτει μῆλον, ὅποτε ἐπρόκειτο περὶ Πάριδος προσ-
φέροντος τοιοῦτο εἰς τὴν Ἄφροδίτην (Σκουλούδης, Φιλαδελφεύς, καὶ ἄλλοι). 3)
ὅτι ἐκράτει σφαῖραν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ρίψῃ σφαιριστῆς τις (Κεραμό-
πουλλος: «Ὁ Ἐφηβος τῶν Ἀντικυθέρων κρινόμενος» 1903, σελ. 60).

Ὑπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης εἶχε ταχθῆ καὶ ὁ σοφὸς ἀρχαιολόγος Βαλέριος
Στάης, ὅστις ἐπηρεασμένος ἀπὸ περικοπὴν τοῦ Πλινίου (N.H.34,77 καὶ 38, 125),
εἶχεν ἀποφανθῆ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ Πάριδος τύπου ἐλληνικοῦ καὶ δὴ προελθόν-
τος ἐκ τῆς νεοαττικῆς σχολῆς τοῦ Εὐφράνορος, ἃν καὶ καταχύρωσεν ἑαυτὸν μέ-
τινας ἐπιφυλάξεις (Βαλερίου Στάης, «Τὰ ἐξ Ἀντικυθέρων εὐρήματα» 1905, σελ.
51-55): «Δὲν θ' ἀπαριθμήσωμεν — λέγει — τὰς γνώμας τῶν πραγματευθέντων τὸ ζή-
τημα ἀρχαιολόγων, διότι οὐδεὶς τούτων, τῶν διαπρεπῶν ἐπιστημόνων ἄλλως τε, ἔπει-
σεν ἡμᾶς περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν γνωμῶν του» . . . «Τὸ ἔργον εἶναι πρωτότυπον
καὶ δημιούργημα ἐξόχου τεχνίτου τοῦ Δ' αἰῶνος» . . . «Ἀλλὰ ποία ἢ παράστασις
τοῦ ἔργου καὶ τί διανοήθη νὰ παραστήσῃ ὁ δημιουργήσας αὐτὸ τεχνίτης;» . . .
«Ἐὰν ἐγνωρίζομεν τὸ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατούμενον ἀντικείμενον, ἢ παρά-
στασις θὰ ἦτο φανερά καὶ οὐδεὶς θὰ ἠστόχει περὶ τὴν ἀγνώρισιν τοῦ εἰκονι-
ζομένου προσώπου» . . . «Πάντως ἔχομεν πρὸ ἡμῶν μνημεῖον μοναδικόν, ἔργον
τεχνίτου τοῦ ὁποίου ἢ νοτιοροπία ἦτο τέως ἄγνωστος παρ' ἡμῖν· εἶναι δὲ πλέον
ἢ φανερόν, ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ ἀγάλματι τύπον πλέον ἢ ἀσυνήθη ἐξ οὗ κατὰ μέγα
μέρος καὶ ἢ διαφωνία τῶν γνωμῶν . . . ».

Ἐκτοτε τὸ ζήτημα ἐλησμονήθη καὶ τὸ ἀριστούργημα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι
γνωστὸν — οὗτω δὲ καὶ πρέπει νὰ ἐξακολουθῆ ὀνομαζόμενον εἰς τὸ διηνεκές —
ὡς «Ἐφηβος τῶν Ἀντικυθέρων», ἐφ' ὅσον ἢ ταυτότης τοῦ εἰκονιζομένου ἐφή-

βου δὲν ἔχει ἕως τοῦδε ἐξακριβωθῆ. Ἄλλὰ τὴν 25 Ὀκτωβ. 1946, ἐκ λόγων ἐκφευγόντων τὸ πλαίσιον τῆς παρουσίας ἀνακοινώσεως, ἐπείσθημεν, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐξενεχθεῖσαι γνῶμαι ὑπῆρξαν ἀπολύτως ἀστήρικτοι, καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε ν' ἀνα-

διφήσωμεν ἀρχαῖα κείμενα, μήπως ἀνεύρωμεν ἐν αὐτοῖς νύξιν χειραγωγούσαν ἡμᾶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ μυστηρίου.

Οὕτω πρὸ ἔτους εὐρέθημεν τέλος πρὸ περικοπῆς τινος ὑπαρχούσης ἐν τῷ ἔργῳ: «Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἕμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν» τῷ ἐν τοῖς «*Ἠθικοῖς*» τοῦ Πλουτάρχου. Αὕτη δὲ ἀπόσπασμα οὔσα (C-12), διαλόγου μεταξὺ τοῦ (ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «*Θέων*») Πλουτάρχου καὶ τῶν φίλων του μεθ' ὧν συμπεριεπάτει ἐν Λελοφοῖς, ἔχει ἐν περιφράσει ὡς ἐξῆς: «... καὶ ἃς ἐξετάσωμεν (λέγει ὁ «*Θέων*») τὰ

ἀγάλματα τῶν δημιουργησάντων αὐτὰ γλυπτῶν. Διότι εἰς πολλὰ μὲν αὐτῶν ἐμφανίζονται οὗτοι ἔχοντες κομψὴν ἔμπνευσιν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δύνανται νὰ ὑπεκφεύγουν εἰς πάντα ἀπὸ τὸ ἄνοστον καὶ τὸ ἐξεζητημένον αὐτῆς. Ὅπως λοιπὸν ὁ κατασκευάσας τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐπόλλωνος μὲ πετεινάρι εἰς τὸ χέρι, πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς ἐωθινῆς ὥρας καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπακολουθούσης ἀνατολῆς. . . »

Ἡ περικοπὴ αὕτη, ἡ μόνη ὑφισταμένη πηγὴ, ἥτις ἀβιάστως δύναται νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν λύσιν τοῦ μυστηρίου τῆς ταυτότητος τοῦ παριστανομένου ἀγάλματος, ἀλλὰ καὶ ἥτις παραδόξως καὶ ἀνεξηγήτως ἐν τούτοις εἶχεν ἔως τοῦδε διαφύγει τὴν προσοχὴν τῶν μελετητῶν, ἄγει νομίζομεν εἰς τὴν γνώμην ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὸ συμπέρασμα, καθ' ὃ ὁ καλλιτέχνης οὔτε Περσέα οὔτε Πάριδα οὔτε σφαιριστὴν ἐνεπνεύσθη νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀλληγορήσῃ Ἐπόλλωνα, κρατοῦντα μάλιστα διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀλέκτορα διὰ δὲ τῆς ἀβιάστως κρεμαμένης ἀριστερᾶς του χειρὸς, τὴν μετ' ἄλλων εὐρημάτων ἀνεγκυσθεῖσαν λύραν, ἧς ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν: ἡλίσκοι συγκρατικοὶ οἵτινες διεκρίνοντο σαφῶς ἐπὶ τε τῆς ῥάχεως τῆς λύρας καὶ ἐν τῇ παλάμῃ τῆς χειρὸς, προσμαρτυροῦν τοῦ ἐπιχειρήματός μας τὴν ἀληθοφάνειαν.

Ἐπιπροσθέτως νομίζομεν, ὅτι ἐλέγχεται τῶν σκέψεών μας ἡ ὀρθότης, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι μόνον τοιοῦτοτρόπως δικαιολογεῖται ἀνατομικῶς τε καὶ φυσιολογικῶς ἢ ὅλως ἰδιάζουσα θέσις τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς, οἵτινες δι' οὐδὲν ἄλλο κρατούμενον ἀντικείμενον δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εἶχον τὴν ἦν παρουσιάζουν συσχετικὴν θέσιν, ἐκείνην δηλαδὴ ἣν εἰκονίζει ὁ Βαλέριος Στάης (op. cit. σελ. 61, 24) διὰ τζιγκοτυπίας προπλάσματος, ληφθέντος ἀπὸ τὴν δεξιὰν τοῦ ἀγάλματος χεῖρα. Πρὸς μεγαλειτέραν δὲ πειστικότητα ἐπειραματίσθημεν διὰ ζῶντος ἀλέκτορος, ὅστις ἐκάθητο ἐν ἀπολύτῳ ἀνέσει μεταξὺ τῶν δακτύλων μας οὗς διεθέσαμεν ὄν τρόπον ἡ τζιγκοτυπία τοῦ Στάη δεικνύει, τοῦθ' ὅπερ ἐπίσης καταδεικνύουν ἄλλωστε καὶ τὰ παρατιθέμενα ἀνωτέρω σχεδιαγράμματα, ἅτινα κατὰ τοὺς πειραματισμούς μας προχείρως ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἐσχεδιογράφησαμεν.

Ὡς εἰκός, ἐὰν αἱ ἀνωτέρω σκέψεις μας ἤθελον δικαιωθῆ, ἀλλάσσουν τότε, ἐπὶ τὸ ἀληθοφανέστερον ὅμως, καὶ αἱ παλαιότερον ἐξενεχθεῖσαι ἀλλότριαι γνώμαι, ἥτοι ὡς πρὸς τὸν ἀφετήριον τοῦ πλοίου λιμένα, τὴν αἰτίαν τοῦ καταποντισμοῦ, τὴν χρονολογίαν του, τὸ δρομολόγιον ὅπερ προϋτίθετο νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ του, κ.α.δ. Τόσον αὐτά, ὅσον καὶ πᾶν ἄλλο ζήτημα σχετιζόμενον πρὸς τὸ γενικώτερον ζήτημα τοῦ καταποντισθέντος πλοίου δι' οὗ αἱ ἀρχαιότητες τῶν Ἀντικυθήρων μετεφέροντο, θὰ χρήζουν ἀπαραιτήτως ἀναπροσαρμογῆς. Ὅμως πάντα ταῦτα ἐκφεύγουν τό γε νῦν ἔχον τοῦ πλαισίου τῆς παραγωγῆς ἀνακοινώσεως.

R É S U M É

Nous lisons dans Plutarque («*Ἡθικά*» : «Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἕμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν» (C - 12) le passage suivant : « . . . Τὰ δὲ τῶν χειροτεχνῶν πάρεργα, παρέργως ἐξετάσωμεν. Ἐν πολλοῖς γάρ εἰσιν κομποί, τὸ δὲ ψυχρὸν οὐ πανταχοῦ καὶ περιέργον ὑπεκφεύγουσι. Ὡσπερ οὖν ὁ τὸν ἀλεκτρονόνα ποιήσας ἐπὶ χειρὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐωθινήν ὑπεδήλωσεν ὄραν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιούσης ἀνατολῆς . . . » .

Ce passage très significatif, jette une lumière sur le problème très controversé de l'identité de la belle statue en cuivre, connu sous le nom d'«*Ephèbe d'Anticythère*», :

Si on tient compte du texte précité, on est autorisé de conclure, que le chef d'œuvre représente Apollon avec un coq à la main.

C'est à cette conclusion que nous sommes arrêtés, après examen attentif de la main et des doigts de la statue : Au point de vue anatomique, la position particulière des doigts ne peut être comprise, que si on admet notre manière de voir.

Νίκου Βέη. — Τὰ χρονικά τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ.—Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν μεθόδων ἀναζήτησεως ἰχθῶν ἀλάτων κοκαΐνης, ὑπὸ Γ. Πανοπούλου καὶ Δ. Καψάσκη. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἰωακείμογλου.

Γ ε ν ι κ ᾶ

Τὰ ἄλατα τῆς Κοκαΐνης, κυρίως δὲ τὸ ὑδροχλωρικὸν καὶ τὸ νιτρικὸν (σημεῖον τήξεως περίξ τῶν 183°), τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ Φαρμακευτικῇ, εἶναι κρυσταλλικά, λίαν εὐδιάλυτα ἐν ὕδατι καὶ ἰσχυρῶς δρῶντα τοπικὰ ἀναισθητικά. Ἐκτὸς ὅμως τῆς μικρᾶς σχετικῶς χρήσεώς των, κυρίως ἐν τῇ Φαρμακευτικῇ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου 1914-1918 ἡ χρῆσις αὐτῶν μεγάλως ἐπεξετάθη ὑπὸ τῶν τοξικομανῶν ὡς μέσον λήθης καὶ εὐχαρίστου διεγέρσεως, λόγῳ τῆς ἐπελθούσης δυστυχίας, τῶν οἰκονομικῶν καταστροφῶν καὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀναπήρων καὶ τραυματιῶν.

Ἐν Ἑλλάδι τὰ ἄλατα τῆς κοκαΐνης χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν τοξικομανῶν πολὺ ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων δηλητηρίων τῶν προκαλούντων τοξικομανίαν, ἤτοι τῆς ὑδροχλωρικῆς ἠρωΐνης, τῆς ὑδροχλωρικῆς μορφίνης, τοῦ χασίς, τοῦ ὀπίου κτλ.